

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2023.31.09>

ОСОБЛИВОСТІ ПОВНОВАЖЕНЬ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ФУНКЦІЇ ЯК НАПРЯМУ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Огурченко Володимир Георгійович,
orcid.org/0009-0008-1752-9740

кандидат юридичних наук, докторант
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна)

В науковій статті досліджено особливості повноважень підрозділів Національної поліції при реалізації оперативно-розшукової функції як напряму адміністративної діяльності через призму обов'язків та прав останніх.

Доведено, що обов'язки підрозділів Національної поліції при реалізації оперативно-розшукової функції як напряму адміністративної діяльності становлять комплекс координованих заходів в межах встановленої міри поведінки, що спрямовується на забезпечення безпеки суспільства, та включає в себе вжиття оперативно-розшукових заходів для попередження, виявлення та припинення кримінальних правопорушень, виконання доручень від слідчих та прокурорів, інформування державних органів про загрози, а також взаємодію із зовнішніми правоохоронними агентствами та антитерористичними структурами. До обов'язків підрозділів Національної поліції при реалізації оперативно-розшукової функції як напряму адміністративної діяльності слід віднести: 1) вживати адміністративні та забезпечувати інші заходи реалізації оперативно-розшукової функції; 2) виконувати запити суб'єктів реалізації оперативно-розшукової функції; 3) здійснювати інформаційне, технічне та аналітичне забезпечення оперативно-розшукової функції; 4) взаємодіяти із суб'єктами реалізації оперативно-розшукової функції та громадськістю; 5) реалізовувати заходи адміністративно-правової охорони в межах реалізації оперативно-розшукової функції.

Наголошено, що адміністративні права підрозділів Національної поліції при реалізації оперативно-розшукової функції надають їм широкі повноваження для здійснення ефективної оперативно-розшукової діяльності з метою виявлення та припинення протиправних дій, однак використання цих прав повинно відбуватися в межах закону та з урахуванням прав та свобод громадян. Загалом можна визначити наступні адміністративні права підрозділів Національної поліції при реалізації оперативно-розшукової функції: 1) право на використання заходів адміністративного примусу; 2) право на збір та обробку інформації; 3) право на здійснення контролю та нагляду; 4) право на використання можливостей інформаційних систем; 5) право на організацію адміністративної діяльності при реалізації оперативно-розшукової функції.

Ключові слова: Національна поліція, оперативно-розшукова функція, оперативно-розшукова діяльність, адміністративна діяльність, права, обов'язки, повноваження.

**PECULIARITIES OF THE POWERS OF THE NATIONAL POLICE UNITS
IN THE IMPLEMENTATION OF THE OPERATIVE-INVESTIGATIVE FUNCTION
AS A DIRECTION OF ADMINISTRATIVE ACTIVITY**

Ogurchenko Volodymyr Georgievich,
orcid.org/0009-0008-1752-9740
Candidate of Law, Doctoral Student
(Dnipropetrovsk State
University of Internal Affairs,
Dnipro, Ukraine)

The scientific article examines the peculiarities of the powers of the National Police units in the implementation of the operative-investigative function as a direction of administrative activity through the prism of the duties and rights of the latter. It has been proven that the duties of the National Police units in the implementation of the operational-investigative function as a direction of administrative activity constitute a complex of coordinated measures within the limits of the established behavior aimed at ensuring the safety of society, and include the implementation of operational-investigative measures for prevention, detection and termination of criminal offenses, execution of orders from investigators and prosecutors, informing state authorities about threats, as well as interaction with external law enforcement agencies and anti-terrorist structures. The responsibilities of the National Police units in the implementation of the operational-search function as a direction of administrative activity should include: 1) take administrative and ensure other measures for the implementation of the operational-search function; 2) to fulfill the requests of the subjects of the implementation of the operative-search function; 3) provide informational, technical and analytical support for the operative search function; 4) to interact with the subjects of the implementation of the operative-search function and the public; 5) to implement measures of administrative and legal protection within the scope of implementation of the operative and investigative function. It was emphasized that the administrative rights of the units of the National Police in the implementation of the operational-investigative function give them broad powers to carry out effective operational-investigative activities in order to detect and stop illegal actions, however, the use of these rights should take place within the limits of the law and taking into account the rights and freedoms of citizens. In general, it is possible to define the following administrative rights of the units of the National Police in the implementation of the operational and investigative function: 1) the right to use measures of administrative coercion; 2) the right to collect and process information; 3) the right to exercise control and supervision; 4) the right to use the capabilities of information systems; 5) the right to organize administrative activities in the implementation of the operative and investigative function.

Key words: National police, operative-investigative function, operative-investigative activity, administrative activity, rights, duties, powers.

Постановка проблеми. Однією з найгостріших проблем сьогодення є стрімке погіршення криміногенної ситуації в Україні, розгул і безкарність криміналітету, як результат – беззахисність громадян від злочинних посягань. Як зазначено в Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в нашій країні найвищою соціальною цінністю, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Оскільки саме держава має гарантувати кожному з нас захист від злочинних посягань, виникає потреба дослідити повноваження підрозділів Національної поліції при реалізації оперативно-розшукової функції як напряму адміністративної діяльності спрямованої на оперативно-розшукову превенція та недопущення вчинення злочинів [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню особливостей повноважень підрозділів Національної поліції при реалізації оперативно-розшукової функції як напряму адміністративної діяльності становило предметом наукового дослідження таких вчених, як: О. Бандурка, О. Батраченко, В. Галунько, І. Голосніченко, О. Джафарава, П. Діхтієвський, Н. Золотарьова, Д. Карбовський, А. Кислий, С. Князев, Т. Коломоєць, Д. Кошиков, О. Кузьменко, В. Курило, О. Кучинська, Р. Ляшук, Р. Мельник, М. Одарченко, А. Стацак, С. Стеценко, М. Тучак, В. Фелик, С. Шатрава, В. Шендрик та інші.

Мета даної наукової праці полягає у дослідженні основних прав та обов'язків, які становлять складову повноважень підрозділів Національної поліції при реалізації оперативно-розшукової функції як напряму адміністративної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Повноваження Національної поліції України слід характеризувати на підставі аналізу її прав та обов'язків. Як вважає О. Падалка, відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» повноваження Національної поліції поділяються на основні, додаткові та повноваження у відповідній сфері. Поліція має доволі широке і разом із тим неоднозначне коло повноважень. Адже, з одного боку, вони характеризуються непотрібною деталізацією та навіть дублюванням, а з іншого – повноваження поліції мають доволі розпливчастий характер, особливо це стосується її так званих «додаткових» повноважень [2, с. 12–13]. У свою чергу, О. Падалка сформував класифікацію повноважень поліції, які визначені адміністративно-правовими нормами: контрольно-наглядові, дозвольні, профілактичні (превенційні), адміністративно-процедурні, з надання домедичної та соціальної допомоги (підтримки), охоронні, організаційні [2, с. 7].

Як вважає Р. Дмитрик, відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», повноваження поліцейського розподіляються на основні, додаткові та повноваження в інформаційній сфері. Перші, тобто основні повноваження, включають досить широке коло аспектів діяльності поліцейського у різних функціональних напрямках. Саме тому, на думку Р. Дмитрика, ці повноваження доцільно згрупувати на адміністративні, охоронні, такі, що пов'язані зі здійсненням оперативно-розшукових заходів, кримінальні процесуальні та організаційні. Перша група повноважень найбільш простора і пов'язана із виконавчо-розпорядчою діяльністю поліції та її участю, відповідно, в управлінських відносинах. Через ці повноваження поліція забезпечує належний рівень законності, публічної безпеки та громадської дисципліни у суспільстві та державі. Враховуючи значне коло повноважень, що входять до даної групи, їх можна також розподілити на певні групи, наприклад: контрольно-наглядові, дозвольні, профілактичні (превенційні), адміністративно-процедурні, з надання домедичної та соціальної допомоги (підтримки), тощо [3, с. 84–85].

Варто звернути увагу, що ст. 26 Закону України «Про Національну поліцію» передбачено реалізацію основних повноважень Національною поліцією через призму основних завдань [4].

Що стосується додаткових повноважень, то у законодавстві не визначено, що слід під ними розуміти, якого вони можуть бути характеру та змісту, лише закріплено у Законі «Про Національну поліцію», що вони можуть бути покладені на поліцію виключно законом. Той факт, що додаткові повноваження можуть бути покладені на поліцію тільки у законодавчому порядку, є дуже важливою гарантією того, що високопосадовці не зможуть втручатися у правовий статус органів поліції та вносити у нього необхідні їм зміни своїми наказами. Разом із тим, на думку Р. Дмитрика, все ж таки слід у Законі «Про Національну поліцію» передбачити, що додаткові повноважень, які можуть бути покладені на Національну поліцію, повинні відповідати її

завданням і не можуть стосуватися тих сфер, що не належать до компетенції даного органу влади [3, с. 88–92].

Головним загальним обов'язком поліції є служіння інтересам Українського народу, забезпечення його безпечного існування та розвитку шляхом здійснення охорони індивідуальних, групових та загальносоціальних прав і законних інтересів, протидії злочинності та підтримки належного рівня публічної безпеки і громадської дисципліни в країні [2, с. 12–13].

Особливостями обов'язків працівника поліції є такі: 1) закріплюються в нормах законодавства, посадових інструкціях, наказах прямого керівництва; 2) обов'язки працівника поліції визначають міру його належної, необхідної поведінки не тільки під час виконання службових функцій, але і в позаслужбовий час; 3) працівник поліції виконує свої обов'язки по всій території України, незалежно від посади, яку він займає, місцезнаходження і часу доби; 4) існують різні групи обов'язків працівника поліції; 5) зміст обов'язків працівника поліції становлять, як правило, активні дії, лише в окремих випадках – утримання від певних дій [5, с. 9].

Основним критерієм класифікації обов'язків поліцейського є їх зміст, відповідно до якого обов'язки працівника поліції Д. Лемешом запропоновано об'єднати в декілька груп: 1) загальні обов'язки морально-етичного характеру; 2) загальні обов'язки професійного характеру; 3) обов'язки поліцейського, які виникають у зв'язку із перебуванням поліцейського на керівній посаді; 4) обов'язки, які виникають у поліцейського у зв'язку із здійсненням своїх державно-владних повноважень; 5) обов'язки поліцейського у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення; 6) обов'язки поліцейського, що виникають у зв'язку з реалізацією окремих завдань та функцій; 7) обов'язки поліцейського, пов'язані з його професійним розвитком та навчанням [5, с. 9].

О. Падалка сформував зміст обов'язків працівників Національної поліції як: а) неухильно дотримуватися положень Конституції України, законів України та інших нормативно-правових актів; б) професійно виконувати свої службові обов'язки відповідно до вимог нормативно-правових актів, посадових (функціональних) обов'язків, наказів керівництва (слід зазначити, що, виконуючи вказівки вищого керівництва, поліцейські повинні виходити з вимог, що містить вищерозглянутий обов'язок); в) поважати і не порушувати права і свободи людини; г) надавати невідкладну, зокрема домедичну і медичну, допомогу; ґ) зберігати та не розголошувати інформацію з обмеженим доступом, яка стала їм відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків; д) інформувати безпосереднього керівника про обставини, що унеможливають їх подальшу службу в поліції або перебування на займаній посаді; е) реагувати на заяви, повідомлення осіб про вчинення протиправних дій або про наявність певних загроз їх особистій безпеці, безпеці інших осіб чи публічній безпеці взагалі; є) активно взаємодіяти з населенням на засадах партнерства; ж) вжити усіх необхідних заходів для того, щоб під час виконання ними своїх службових повноважень інші суб'єкти могли їх ідентифікувати як працівників органів поліції; з) підвищувати рівень своєї професійної кваліфікації [2, с. 18].

Як вважає Д. Лемеш, адміністративний обов'язок працівника поліції – це міра належної та необхідної для виконання покладених на нього завдань та функцій поведінки, зміст якої виражається у здійсненні певних дій або в утриманні від них та визначається законодавством України. Залежно від змісту обов'язки працівника поліції Д. Лемешом запропоновано об'єднати в наступні групи: 1) загальні обов'язки морально-етичного характеру; 2) загальні обов'язки професійного характеру; 3) обов'язки поліцейського, які виникають у зв'язку із перебуванням поліцейського на керівній посаді; 4) обов'язки, які виникають у поліцейського у зв'язку із здійсненням

державно-владних повноважень; 5) обов'язки поліцейського у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення; 6) обов'язки поліцейського, що виникають у зв'язку з реалізацією окремих завдань та функцій; 7) обов'язки поліцейського, пов'язані з його професійним розвитком та навчанням [5, с. 13-14].

Законом України «Про Національну поліцію» встановлено, що поліцейський зобов'язаний: 1) неухильно дотримуватися положень Конституції України, законів України та інших нормативно-правових актів, що регламентують діяльність поліції, та Присяги поліцейського; 2) професійно виконувати свої службові обов'язки відповідно до вимог нормативно-правових актів, посадових (функціональних) обов'язків, наказів керівництва; 3) поважати і не порушувати прав і свобод людини; 4) надавати невідкладну, зокрема домедичну і медичну, допомогу особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я; 5) зберігати інформацію з обмеженим доступом, яка стала йому відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків; 6) інформувати безпосереднього керівника про обставини, що унеможливають його подальшу службу в поліції або перебування на займаній посаді. Поліцейський на всій території України незалежно від посади, яку він займає, місцезнаходження і часу доби в разі звернення до нього будь-якої особи із заявою чи повідомленням про події, що загрожують особистій чи публічній безпеці, або в разі безпосереднього виявлення таких подій зобов'язаний вжити необхідних заходів з метою рятування людей, надання допомоги особам, які її потребують, і повідомити про це найближчий орган поліції. Звертаючись до особи, або у разі звернення особи до поліцейського, поліцейський зобов'язаний назвати своє прізвище, посаду, спеціальне звання та пред'явити на її вимогу службове посвідчення, надавши можливість ознайомитися з викладеною в ньому інформацією, не випускаючи його з рук. Додаткові обов'язки, пов'язані з проходженням поліцейським служби в поліції, можуть бути покладені на нього виключно законом [4].

Згідно Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, зобов'язані: 1) у межах своїх повноважень відповідно до законів, що становлять правову основу оперативно-розшукової діяльності, вживати необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення кримінальних правопорушень та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, здійснювати профілактику правопорушень; 2) виконувати письмові доручення слідчого, вказівки прокурора та ухвали слідчого судді суду і запити повноважних державних органів, установ та організацій про проведення оперативно-розшукових заходів; 3) виконувати у межах своєї компетенції запити правоохоронних органів інших держав або міжнародних правоохоронних організацій відповідно до законодавства України, міжнародних договорів України, а також установчих актів та правил міжнародних правоохоронних організацій, членом яких є Україна; 4) інформувати відповідні державні органи про відомі їм факти та дані, що свідчать про загрозу безпеці суспільства і держави, а також про порушення законодавства, пов'язані з службовою діяльністю посадових осіб; 5) здійснювати взаємодію між собою та іншими правоохоронними органами, в тому числі відповідними органами іноземних держав та міжнародних антитерористичних організацій, з метою швидкого і повного попередження, виявлення та припинення кримінальних правопорушень; 6) забезпечити із залученням інших підрозділів безпеку працівників суду і правоохоронних органів, осіб, які надають допомогу, сприяють оперативно-розшуковій діяльності, осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів цих осіб; 7) брати

участь у здійсненні заходів щодо фізичного захисту ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання, а також у проведенні спеціальної перевірки щодо допуску до особливих робіт [6].

Враховуючи викладене, обов'язки підрозділів Національної поліції при реалізації оперативно-розшукової функції як напряму адміністративної діяльності – це комплекс координованих заходів в межах встановленої міри поведінки, що спрямовується на забезпечення безпеки суспільства, та включає в себе вжиття оперативно-розшукових заходів для попередження, виявлення та припинення кримінальних правопорушень, виконання доручень від слідчих та прокурорів, інформування державних органів про загрози, а також взаємодію із зовнішніми правоохоронними агентствами та антитерористичними структурами.

До обов'язків підрозділів Національної поліції при реалізації оперативно-розшукової функції як напряму адміністративної діяльності слід віднести: 1) вживати адміністративні та забезпечувати інші заходи реалізації оперативно-розшукової функції; 2) виконувати запити суб'єктів реалізації оперативно-розшукової функції; 3) здійснювати інформаційне, технічне та аналітичне забезпечення оперативно-розшукової функції; 4) взаємодіяти із суб'єктами реалізації оперативно-розшукової функції та громадськістю; 5) реалізовувати заходи адміністративно-правової охорони в межах реалізації оперативно-розшукової функції.

Як вважає Д. Лемеш, адміністративне право поліцейського – це закріплена в адміністративному законодавстві міра дозволеної поведінки працівника поліції, яка наділяє його можливістю виконувати державно-владні повноваження та вступати в адміністративні правовідносини з іншими суб'єктами. Підкреслюється, що адміністративні повноваження працівника поліції – це закріплена в адміністративному законодавстві система посадових обов'язків у сфері організаційно-розпорядчої діяльності та надані для їх виконання відповідні права, що наділяють його гарантованою можливістю діяти у межах та в порядку, визначеному законодавством, з метою реалізації покладених на Національну поліцію завдань [5, с. 13–14].

Права поліцейського як суб'єкта адміністративних правовідносин запропоновано Д. Лемешом класифікувати за такими критеріями: 1) залежно від рівня посади, яку займає поліцейський в органах Національної поліції: права керівного складу поліції; права рядового складу поліції; універсальні права, якими користується кожний поліцейський, незалежно від посади, яку він займає в органі поліції; 2) залежно від змісту прав: права у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку; права у сфері застосування поліцейських заходів; 3) за підставою виникнення прав: права, що виникають з підстави підписання наказу про призначення на відповідну посаду в орган поліції; права, які виникають у процесі виконання щоденних функцій на підставі посадових інструкцій та положень про відповідний відділ або поліцейське управління; права, які виникають на підставі наказів керівника поліції або походять із звернень громадян, інших осіб; 4) залежно від тривалості: постійні права, які поліцейський має відповідно до посадових інструкцій на постійній основі; тимчасові права, якими він наділяється у зв'язку з тимчасовим заміщенням відсутнього поліцейського або перебуванням у розпорядженні іншого керівника [5, с. 13–14].

Певний перелік прав, який надається оперативним підрозділам для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності закріплено в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» [6].

Отже, адміністративні права підрозділів Національної поліції при реалізації оперативно-розшукової функції надають їм широкі повноваження для здійснення ефективною оперативно-розшуковою діяльністю з метою виявлення та припинення протиправних дій, однак використання цих прав повинно відбуватися в межах закону та

з урахуванням прав та свобод громадян. Загалом можна визначити наступні адміністративні права підрозділів Національної поліції при реалізації оперативно-розшукової функції: 1) право на використання заходів адміністративного примусу; 2) право на збір та обробку інформації; 3) право на здійснення контролю та нагляду; 4) право на використання можливостей інформаційних систем; 5) право на організацію адміністративної діяльності при реалізації оперативно-розшукової функції.

Висновки. Вищевикладене дозволяє зробити наступні висновки щодо повноважень підрозділів Національної поліції при реалізації оперативно-розшукової функції як напряму адміністративної діяльності:

– обов'язки підрозділів Національної поліції при реалізації оперативно-розшукової функції як напряму адміністративної діяльності – це комплекс координованих заходів в межах встановленої міри поведінки, що спрямовується на забезпечення безпеки суспільства, та включає в себе вжиття оперативно-розшукових заходів для попередження, виявлення та припинення кримінальних правопорушень, виконання доручень від слідчих та прокурорів, інформування державних органів про загрози, а також взаємодію із зовнішніми правоохоронними агентствами та антитерористичними структурами.

– до обов'язків підрозділів Національної поліції при реалізації оперативно-розшукової функції як напряму адміністративної діяльності слід віднести: 1) вживати адміністративні та забезпечувати інші заходи реалізації оперативно-розшукової функції; 2) виконувати запити суб'єктів реалізації оперативно-розшукової функції; 3) здійснювати інформаційне, технічне та аналітичне забезпечення оперативно-розшукової функції; 4) взаємодіяти із суб'єктами реалізації оперативно-розшукової функції та громадськістю; 5) реалізовувати заходи адміністративно-правової охорони в межах реалізації оперативно-розшукової функції.

– адміністративні права підрозділів Національної поліції при реалізації оперативно-розшукової функції надають їм широкі повноваження для здійснення ефективної оперативно-розшукової діяльності з метою виявлення та припинення протиправних дій, однак використання цих прав повинно відбуватися в межах закону та з урахуванням прав та свобод громадян. Загалом можна визначити наступні адміністративні права підрозділів Національної поліції при реалізації оперативно-розшукової функції: 1) право на використання заходів адміністративного примусу; 2) право на збір та обробку інформації; 3) право на здійснення контролю та нагляду; 4) право на використання можливостей інформаційних систем; 5) право на організацію адміністративної діяльності при реалізації оперативно-розшукової функції.

Список використаних джерел:

1. Баганець О. Криміногенна ситуація в Україні: як змінився її стан протягом 2016 року (в порівнянні з минулими роками)? *Юридичний вісник України*. URL : <https://yvu.com.ua/kryminogenna-sytuatsiya-v-ukrayini-yak-zminyvsya-yiyi-stan-protyagom-2016-roku-v-porivnyanni-z-mynulymy-rokamy/>.
2. Падалка О. А. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2016. 23 с.
3. Дмитрик Р. В. Адміністративно-правовий статус поліцейського в Україні: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2021. 204 с.
4. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.
5. Лемеш Д. Л. Адміністративно-правовий статус працівників поліції в Україні: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2016. 22 с.
6. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992. № 2135-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. Ст. 303.